

Transformace systému péče o ohrožené děti: počet dětí v ústavech se zásadně nesnížil, pěstounská péče roste jen pozvolna

16.12.2024 - | Nejvyšší kontrolní úřad

Ani po 16 letech a vynaložení stovek milionů korun Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Ministerstvem zdravotnictví (MZd) nedokončily transformaci systému péče o ohrožené děti, se kterou začaly již v roce 2009.

Přestože rozsah pěstounské péče postupně roste, počet dětí v ústavní péči se zásadně nesnížil. Nedošlo k sjednocení systému péče pod jeden resort a nebyly vytvořeny všechny potřebné standardy kvality náhradní rodinné i ústavní péče. Nebyl přijat ani mnoho let plánovaný zákon o ochraně dětí. MPSV také pro pracovníky sociálně-právní ochrany dětí nezajistilo zákonem požadovaný informační systém, což jim znesnadňuje práci a zatěžuje je nadbytečnou administrativou. Ukázala to kontrola NKÚ zaměřená právě na tuto problematiku.

Za uplynulých 12 let bylo prostřednictvím projektů EU poskytnuto na podporu transformace systému péče o ohrožené děti celkem 701 mil. Kč. Projekty MPSV za 498,4 mil. Kč nepřinesly významný posun ve snižování počtu dětí v ústavech ani v podpoře náhradní rodinné péče. A v projektech za 202,9 mil. Kč, které realizovali především poskytovatelé sociálních služeb, vytvářeli příjemci dotací opakovaně obdobné, vzájemně přenositelné analýzy a metodiky. Navíc v období, kdy MPSV tvořilo vlastní, celorepublikově využitelné materiály. Účelnost takto vynaložených peněžních prostředků tím byla významně snížena.

V porovnání let 2015 a 2023 klesl počet dětí v ústavní péči z 8 434 na 7 341, tedy o 1 093. Počet dětí u pěstounů se zvýšil o 2 050 z 10 923 na 12 973. Přemísťovat ohrožené děti z ústavní do pěstounské péče se daří jen pozvolna. Na pěstounskou péči, provoz ústavů a na agendu sociálně-právní ochrany dětí vynaložily resorty v průběhu uvedených let ze státního rozpočtu celkem 86,75 mld. Kč. Celkové roční výdaje se v průběhu tohoto období zvýšily o 61 %.

Kontrola ukázala, že v sociálně-právní ochraně dětí chybí jednotné směřování. Od roku 2015 se problematiky dotýkalo minimálně 32 strategických a koncepčních dokumentů, které ale – i podle vyhodnocení MPSV – nebyly vzájemně koordinovány. Do doby ukončení kontroly NKÚ v srpnu 2024 neexistovala nová právní úprava (zákon o ochraně dětí a podpoře rodin), jejíž návrh mělo MPSV na základě zadání vlády zpracovat do prosince 2014. Neshody mezi kontrolovanými ministerstvy zapříčinily, že se nepodařilo sjednotit služby pro ohrožené děti pod jeden resort.

Už 12 let neplní MPSV zákonnou povinnost spravovat informační systém, který by pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí poskytl potřebné údaje např. o žadatelích o osvojení či o dětech v evidenci. Systém dodnes MPSV nezajistilo. Na jeho přípravu přitom od roku 2018 vynaložilo 2,1 mil. Kč. Od roku 2023 začal resort vytvářet jiný způsob evidencí formou sdílených jednoduchých tabulek MS Excel. Za toto provizorní řešení, které ale také nenaplnuje zákon, plánuje MPSV do konce roku 2025 vynaložit dalších až 6,4 mil. Kč.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí řeší podle zjištění NKÚ chybějící elektronizaci agendy nákupem vlastních informačních systémů, na jejichž pořízení od komerčních dodavatelů vynaložily veřejné

prostředky, které však nepodléhají kontrolní působnosti NKÚ.

V důsledku nečinnosti MPSV jsou tak pracovníci sociálně-právní ochrany dětí zatíženi nadbytečnou administrativou a nedisponují potřebnými informacemi, které by jim usnadnily práci a zrychlily např. umísťování dětí do pěstounských rodin. To potvrzují i některé odpovědi z dotazníkového šetření, které NKÚ v souvislosti s kontrolou provedl u celkem 671 respondentů, z nichž 515 se zabývalo umísťováním dětí do náhradní rodinné péče. Respondenti například uvedli: „Přes časovou náročnost zpracovávání administrativy se k poradenské či preventivní činnosti téměř nedostanu... Stále vedeme rejstříky papírovou formou, což je při počtu rodin v našem městě velmi zatěžující... Pořád čekáme od MPSV na jednotný program – informační systém, který dle zákona z r. 2013 musíme využívat, ale stále není.“ Kromě jiného chybí i aktuální a ověřitelná data o volné kapacitě v ústavech, takže sociální pracovníci hledají vhodné zařízení telefonicky: „Nemáme žádné hromadné info o možné volné kapacitě, prostě obvoláváme zařízení a zjišťujeme naplněnost,“ uvedl další z respondentů.

Podrobná statistická data o ústavní a pěstounské péči v letech 2015 až 2023 v krajích i celé ČR a také výsledky dotazníkového šetření NKÚ naleznete zde:
<https://www.nku.cz/scripts/detail.php?id=14313>.

Počet dětí v ústavní a pěstounské péči a související výdaje

<https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti:-pocet-deti-v-ustavech-se-zasadne-nesnizil--pestounska-pece-roste-jen-pozvolna-id14435>